

LIVIU ANTONESEI

O poveste cracoviană

Seara în care a dispărut Kazimierz

Nu, nu este vorba despre vechiul meu prieten KJ, pe care l-am cunoscut pe cînd era atașat la ambasadă și, împreună cu ambasadorul, au poposit în biroul meu, neoficial, erau în trecere spre Suceava unde urma să se petreacă un eveniment al comunității poloneze din zonă. Au stat cît să onoreze un pahar de frîncușă de Cotnari, pe care m-am grăbit să-l ofer cînd am văzut figurile lor lipsite de entuziasm la vederea sticlelor de coca cola. Cum mi s-a părut că le-a plăcut, am rugat secretara să-l cheme pe șoferul meu și l-am rugat să ducă o cutie de vin la mașina oaspeților. Nu poți să știi cînd se poate dovedi de folos.

Dar cum spuneam, nu de prietenul mei KJ este vorba, slavă Domnului, el n-a dispărut, ci de Orașul Liber Kazimierz, cartierul evreiesc al Cracoviei, așa că opresc digresiunea, deși mi-a făcut plăcere să mi-l aduc aminte, cu tot cu simpaticul lui ambasador. După ce mîncasem de prînz, am ieșit să bîntui oleacă pe străzi și prin librăriile din centrul orașului. Nu este chiar invazie de cărți în alte limbi prin ele, dar cu atenție poți descoperi cîte ceva. Așa am reușit să-mi iau romane de Kundera și de Makine în franceză, tot în franceză un roman de Roth, dar și mai multe cărți despre Polonia, viața

evreilor polonezi, în traducere desigur. Polona mea este atît de funcțională încît mă ajută să mă descurc în gări și aeroporturi, pe terase, în baruri și cafenele și mai ales la cumpărat țigări, „dva Marlboro light duza”. Da, dacă n-ai la îndemîină cuvîntul polonez, pui repede unul englezesc pe care îl știe toată lumea! Cred că papitosy a fost unul din primele cuvinte învățate, imediat după formulele de salut și urări. Sînt vitale, degeaba bei o vodcă sau o bere cu un prieten dacă nu repeți cît mai des sto lat. Cum vedeți, polonezii sînt mai preciși decît noi, nu umblă cu la mulți ani, ci exact o sută de ani!

De data aceasta, la cea mai veche librărie din lume, parcă fondată la 1682, dar memoria mea nu are acoperire în aur, n-am găsit nimic interesant. Surpriza avea să apară la altă librărie din Rynek, Piața Mare, o librărie combinată cu un magazin de suveniruri cracoviene, unde am găsit primul roman publicat de Kosinsky după stabilirea în America, un roman scris într-o engleză atît de sumară, minimalistă aș spune, că l-am putut citi fără dicționar. Dar un roman superb trecînd peste asta, cu imaginația scriitorului debordînd în toate direcțiile. Se apropia ora patru, cînd aveam stabilită întîlnirea pe o terasă din apropiere și m-am mutat acolo. Marele farmec al Cracoviei stă și în faptul că terasele sînt deschise în toate anotimpurile, mesele sînt acoperite cu umbrele uriașe, iar în partea rece a anului, au încălzitoare electrice sau cu gaz și pături roșii de lînă. Da, Cracovia e raiul fumătorilor! Puțin înainte de patru, au apărut – profesoara de română de la Jagiellonă și un student român care făcea o specializare acolo, poate studii aprofundate, masterere urmau să vină mai tîrziu, o dată cu bolognizarea universităților. Nu s-au așezat, m-am ridicat eu, plătisem la venirea vodcii, da, cea cu pai, Żubrówka, preferata mea dintre vodcile poloneze. Planul nostru nu era complicat, o plimbarea de cîteva kilometri pînă în Kazimierz și o cină kosher acolo. Obiceiul meu în călătorii este să mă adaptez la bucătăria locului, e și acesta un mod de a-l cunoaște. Pe deasupra, asta îmi permite să mai luxez dieta pe care o țin cu sfințenie în țară. Iar despre produsele kosher mai aveam o teorie de uz personal, că sînt sănătoase! Nu le aplic desigur o definiție religioasă, ci una de-a dreptul medicală! Iar în Orașul Liber, ca prin minune, puteai găsi produse

kosher mai mult decît oriunde în lume, vodcă kosher, pirogi, bere neagră porter și orice ți-ar putea trece prin cap. Mie îmi era dor de celebrul żurek, borșul cu de toate, inclusiv ouă fierte și cîrnați, care face singur o masă, dacă nu vrei desert, de cîtiva pirogi cu carne, cei mai buni colțunași mîncați vreodată, și o porter, pe vremea aceea de vodcă încă îmi era dor foarte des!

Era deja întuneric binișor, în anotimpul rece noaptea se grăbește la Cracovia, sigur că e în sudul Poloniei, dar e totuși la nord. Cobora și o ceață ușoară. Am luat-o pe Grodzka și am început să coborîm spre ținta noastră. Cînd am ajuns la monumentul pentru Katyn, bună ideea cu acea cruce înaltă din lemn, ceața se îndesise deja. Abia vedeam silueta monumentului, iar Wawelul era prins complet în ceață. Mergeam pe trotuarul stîng, ca să nu facem ocoluri și traversări inutile. Înainte de a traversa linia de tramvai care limita imensa arie pietonală a centrului vechi al Cracoviei, deja nu mai vedeam nici la doi pași, nici unul pe altul nu ne vedeam bine. Cînd am încheiat lunga traversare, două benzi pietonale despărțite de liniile de tramvai, pe malul celălalt, ceața era deja compactă. Cu un loc comun, aș putea spune că era o ceață londoneză, doar că eu am fost de mai multe ori la Londra, în toate anotimpurile, și n-am văzut vreodată ceață, iar ploii am prins vreo două scurte în primăvară. Într-un decembrie, mi-am scris articolul pentru ziarul la care colaboram atunci la o măsuță din parcul privat din Manchester Square, erau vreo douăzeci de grade, de-ale noastre, adică Celsius.

Dar să lăsăm Londra în Brexitul ei de-acum, pe care așa de haios îl ironizează McEwan în cel mai recent roman, și să revenim la Cracovia noastră de acum vreo douăzeci și ceva de ani. Stăteam pe trotuar și nu ne venea să credem, ca să ne putem vedea între noi trebuia să ne privim de foarte aproape, ceea ce acum, la vreme de pandemie, ar fi imposibil. Pe stîlpi, becurile aruncau un fel de lumină gălbuie care nu răzbătea nici douăzeci de centimetri. Eram ca într-o mare de lapte, doar că puteam respira. Nu văzusem pînă atunci așa ceva și, din cemi aduc aminte, nici după aceea nu am mai văzut. Nu doar la Cracovia, ci oriunde în lume. Imensitatea albă și densă avea ceva copleșitor, mie îmi trezea

o neliniște vagă, dar tot neliniște era. Ne-am sfătuit să ne ținem cît mai aproape unul de altul și am plecat mai departe. În principiu, după niște sute de metri dădeam de prima străduță spre Orașul Liber. Nu-i mai scriu numele complet, e destul de anevoios să tot caut z-ul cu punct deasupra, care îl transformă în j. E ciudat cum sună numele acesta în polonă, un fel de Kajimierj, par să aibă o obsesie pentru j-uri. Mie îmi place mai mult cum sună în mult e dulcea și frumoasa, dar nu e treaba mea să le fac observații. Nebunia e că au j, doar că acesta se pronunță i... Numai că au fost oleacă sadici cei care le-au inventat alfabetul. Și nu mai vorbesc despre gramatică, care pare mai dificilă decît cea germană, da, un fel de limbă slavă cu gramatică nemțească! Dar cum spuneam, treaba lor...

După vreo zece minute de înotat prin ceață lăptoasă, ne-am dat seama că am ratat prima străduță spre Orașul Liber K. Nu-i nimic, ne-am spus, sîntem mai atenți și intrăm pe următoarea. Nu se vedea nimic, așa că am ratat-o și pe aceea. Încă nu era ireparabil, vom intra prin Rynek Wolna, Piața Libertății, pe lîngă muzeul de etnografie și folclor. Ne-am dat seama că am pierdut-o și pe aceea cînd am ajuns la podul metalic pentru tramvaiele care leagă cartierul de oraș. Pe care, de altfel, l-am văzut, mai degrabă bănuir, după ce m-am împiedicat eu de un parapet. Pe deasupra, parcă eram noi trei într-un oraș pustiu, nu circula nimic, farurile, fie ele și din cele pentru ceață, n-ar fi putut ilumina nici un metru în față. Nici trecători nu erau, iar dacă vor fi fost, oricum nu i-am fi putut vedea, cred că nici auzi. Eram nervoși, dar cumva și amuzați. Cracovia cea magică, cu Kazimierzul ei magic la pătrat, de fapt supramagic, ne juca o frumoasă farsă. Nu eram prima oară la Cracovia, iar în Orașul Liber mai fusesem de cîteva ori, altfel cum aș fi știut de infinitele varietăți de produse kosher? Iar tovarășii mei puteau fi socotiți deja cracovieni, așa că ne-am decis să ne continuăm explorarea. Ne-am reîntors, mergînd încet, încercînd să zărim vreuna din intrările în cartier. Cum aveam să ne dăm seama după vreo jumătate de oră, ratasem din nou toate posibilitățile. Am luat-o iar la drum, cu gîndul că dacă reperăm Wolna, ne va fi mai ușor să intrăm pe acolo. Fără succes. Cum o luasem pe o stradă probabil paralelă

cu Piața, dar mai apropiată de podul metalic decât de cartier, am zărit deodată, ceea ce părea să fie o vitrină de restaurant luminată. Cu bricheta, am luminat ceasul și am constatat că trecuse de șase, mergeam prin ceață de mai bine de două ore, mă simțeam umed și înfrigorat. Le-am făcut semn că pentru mine e gata, nu mai rezist la hălăduiala aceea fără sens. Aș spune că au aprobat cu entuziasm, chiar dacă deloc zgomotos.

Ne-am apropiat de vitrina aceea palid luminată. Nu vedeam firma de sus, doar că era din lemn, ceea ce deja îmi suna cunoscut și am simțit că mă răzbește și foamea pe lângă frig. Da, era un restaurant cu mâncare tradițională, kuchnja tradițională, mi-am spus un slavă Cerului energetic, am deschis ușa și le-am făcut semn să intre. Au intrat, am intrat și eu, cuprins de o lumină ce mi se părea orbitoare și de o căldură binecuvântată. Instantaneu am reperat o masă liberă, de altfel erau puțini clienți, în salonul pentru fumători, în apropierea căminului în care flăcările se zbenguiau vesele. Ne-am scoc hainele groase pe loc, era cald, poate prea cald și ne-am așezat la o masă mare din lemn abia geluit, pe niște scaune, eu pe o banchetă la perete în același stil.

A venit o chelneriță tînără și drăguț îmbrăcată în costum popular din Malopolska. Cu o față veselă și roză ca un trandafir. După aventura noastră bezmetică, în toate sensurile cuvîntului, mie totul mi se părea frumos. Înainte de a apuca să ne dea meniurile, i-am și spus cu voce gîtuită vodcă, Żubrówka. Cînd a revenit cu băuturile, mi-am dat seama că am făcut rău că nu i-am spus și cantitatea! Pentru mine, avea un păhărel cu vreo 40 de cl de votcă! L-am luat totuși și i-am spus să mai aducă unul cu o cantitate cam de patru ori mai mare. A înțeles imediat, nici nu terminasem păhărelul și a apărut cu un pahar ca lumea, umplut cum se cuvine. În afară de papanășii de la desert, nu mai știu ce au luat companiile mele, de altfel, țin minte papanășii pentru că eu nu am luat desert. Eu am luat un żurek adăpostit într-un castron generos și deși eram sătul, am comandat și o mică porție de cinci pirogi. Mai mîncam, mai sorbeam o gură de vodcă. Mă simțeam atît de bine că n-aș mai fi plecat vreodată de acolo, cu atît mai puțin în coșmarul alb și umed de afară. Deja în vreme ce mă luptam cu pirogi, am isprăvit votca.

După o scurtă deliberare cu mine însumi, m-am decis pentru porter. Cît am mai stat acolo, am sporăvit despre întîmplarea noastră, ajungînd la concluzia comună că draga de Cracovia ne-a supus unui număr de magie. Asta a fost, fără îndoială. Trecuse de opt cînd am plecat. Ca să nu ne mai rătăcim, am hotărît să trecem podul metalic pe celălalt mal al Vistulei și să ținem firul apei spre centru. Direcția bună măcar o știam. Așa am făcut, dar nu pe trotuarul de pe malul fluviului, riscai să mai cazi în apă și asta mai lipsea după ce ne uscasem și încălzisem, ci pe cel de sus. Așa am și făcut și am reușit să ajungem pe la casele noastre.

A doua zi, m-am trezit aproape de prînz, aș spune că m-a cam stors de puteri aventura din seara precedentă. Nu era ceață, era chiar și un fel de soare printre norii zdrențuiți. Soarele întreg la Cracovia e o marfă rară, chiar și vara, nu degeaba au o vorbă care spune că anul trecut vara a căzut într-o joi! Și totuși, în ciuda meteorologiei umede, a întunericii ce domnește o mare parte din an aproape toată ziua, există un farmec al Cracoviei care nici nu știu exact de ce ține. Te farmecă pur și simplu, cel puțin așa am pățit eu și, din auzite, mulți alții. M-am trezit mai bine cu un snop de cafele, m-am îmbrăcat de stradă și m-am decis să revin la locul crimei, ca să înțeleg ce s-a întîmplat de n-am reușit să găsim un loc pe care îl știam toți, în care fusesem de multe ori, chiar și eu. Am luat-o pe același drum, să nu perturb experimentul, după ce am refăcut lunga traversare, m-am oprit, mi-am aprins o țigară și am luat-o cu pași lenți înainte. Am observat prima intrare în Orașul Liber fără dificultăți, ar fi trebuit să o vedem și pe ceață, măcar pentru faptul că un chioșc destul de mare era aproape jumătate de metru pe trotuar, în parcul după care începea străduța, unde la vreo douăzeci de metri pe stînga era hotelul ce purta numele cartierului, deși nu era chiar în cartier, ci în marginea acestuia. A doua intrare era imposibil de ratat, de asemenea, iar cea de la Wolna, mai mult decât imposibil. Și clădirea muzeului etnografic era ieșită în afară. Pe deasupra, de la restaurantul tradițional, era destul să traversăm strada, să mergem cîțiva metri ca să dăm în piața agro-alimentară a cartierului, deci în cartier! Absolut nimic nu poate explica neputința noastră de

a găsi Orașul Liber în afara dispariției lui magice și temporare. Acum era la locul lui, mă plimbam pe străduțele și prin piețele sale, tocmai mă pregăteam să intru la Pod Krokodily, să-mi iau o vodcă, sau mai degrabă un absint, dacă tot am trecut printr-o magie...

Și celălalt K mă întrebați, KJ, vechiul meu prieten? O să vă spun, deși evocarea sa a fost o întâmplare, pe care am lăsat-o în semn de prietenesc omagiu. E bine, după aproape douăzeci de ani de carieră diplomatică, s-a întors la catedră. Dar folosirea singularului în ce-l privește pe Kaž e riscantă. Pe lângă orele de la Cracovia, face două zile naveta la Varșovia pentru ore la facultatea de studii europene. În timpul liber, se ocupă de comunitățile poloneze din lume, din Siberia și Caucaz pînă la Suceava sau mai știu eu unde. Iar în restul timpului, traduce literatură de-a noastră în limba polonă...

6 Ianuarie 2021, în Iași

